

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

FIŠKÁLNE MULTIPLIKÁTORY A ICH ZÁVISLOSŤ OD INTERAKCIÍ MEDZI MENOVOU A FIŠKÁLNOU POLITIKOU

MICHAL BENČÍK

NETECHNICKÉ
ZHRNUTIE

11/2017

© Národná banka Slovenska
www.nbs.sk
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

research@nbs.sk

"mesiac ROK"

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Prezentované názory a výsledky v tejto štúdií sú názormi autora a nevyjadrujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Fiškálne multiplikátory a ich závislosť od interakcií medzi menovou a fiškálnou politikou. Výskumná štúdia NBS

Michal Benčík¹

Abstrakt

Pomocou štruktúrálnych VAR modelov skúmame veľkosť fiškálnych multiplikátorov v režime štandardnej menovej politiky a v prítomnosti nulových úrokových sadzieb (ZLB). Konštruujeme šoky do úrokových mier, ktoré kompenzujú fiškálnu expanziu a udržiavajú ich pri nej konštantné. Túto metódu aplikujeme na eurozónu a USA.. Zisťujeme, že v prvom prípade sa multiplikátor pri aktívnej ZLB prudko zvyšuje oproti štandardnému režimu, v druhom prípade sa multiplikátor pri aktívnej ZLB znižuje. Znamienko zmeny, teda či sa úroková sadzba pri fiškálnej expanzii zvyšuje alebo znižuje, závisí od koordinácie fiškálnej a menovej politiky. Osobitný odhad pre Slovenskú republiku potvrdzuje, podobné výsledky ako v eurozóne – teda výrazné zvýšenie fiškálneho multiplikátora v prostredí nulových úrokových sadzieb.

JEL klasifikácia: E62, E63, C32

Kľúčové slová: menovo-fiškálne interakcie, multiplikátor, zero lower bound, VAR model, kompenzujúce šoky

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie

---

¹ Národná banka Slovenska; e-mail: michal.bencik@nbs.sk

1. NETECHNICKÉ ZHRNUTIE

Ako ukázali viaceré prehľadové štúdie, veľkosť fiškálnych multiplikátorov sa značne líši medzi jednotlivými krajinami a pre rôzne ekonomické podmienky. Preto je vhodné modelovať ich ako funkcie vyplývajúce z podmienok danej ekonomiky. Úrokové miery sú blízko nuly, teda technicky na spodnej hranici. Táto situácia, inak v literatúre nazývaná aj pascou likvidity,² sa rieši v tradičnej Keynesiánskej syntéze posunom agregátneho dopytu prostredníctvom fiškálnej politiky, z čoho vyplýva kladný multiplikátor. Christiano a kol. (2011) skúmajú multiplikátory pri aktívnej ZLB pomocou viacerých DSGE modelov a za hlavný mechanizmus zvýšenia multiplikátora oproti normálnej situácii považujú absenciu reakcie úrokových mier pri fiškálnej expanzii. Iné DSGE modely identifikujú ešte ďalší kanál – predpokladajú, že fiškálna politika zrýchli infláciu aj pri aktívnej ZLB a pri konštantných nominálnych mierach preto klesnú reálne úrokové miery, čo zvýši fiškálny multiplikátor. V tomto prípade, keď ZLB prestane byť aktívna, je však potrebná fiškálna reštrikcia, teda proticyklické správanie fiškálnej politiky voči menovej politike.³ Preto sú v tomto prípade vysoké iba hraničné multiplikátory a pre veľké expanzie sa znižujú.

V tejto štúdií sa zameriame na kanál, ktorý identifikovali Christiano a kol. (2011), avšak budeme ho skúmať v prostredí štruktúrnych VAR modelov, ktoré majú všeobecnejšie predpoklady, než DSGE modely. Netechnické úvahy, popisujúce mechanizmus zmeny fiškálnych multiplikátorov pri aktívnom ohraničení ZLB, možno popísať v dvoch krokoch – objasnení mechanizmu vplyvu konštantnosti úrokových mier na *policy mix* a samotné modelovanie tejto situácie pomocou kompenzujúcich šokov.

V našich úvahách vychádzame z predpokladu, že centrálna banka má pomerne stabilnú reakčnú funkciu, ktorá určuje úrokové miery podľa známych ukazovateľov (napríklad

---

² Táto situácia bola identifikovaná a skúmaná pred viacerými desaťročiami v rámci Keynesiánskej syntézy ako pasca likvidity. Hlavný záver tejto teórie pre túto situáciu je, že kým menová politika stráca účinnosť, fiškálna politika si ju udržiava. Vyplýva to z vertikálnej krivky agregátneho dopytu, ktorá vedie k permanentnej nerovnováhe na trhu tovarov. Eggertson a Krugman (2010) používajú ešte radikálnejší predpoklad rastúcej krivky agregátneho dopytu, ktorý vedie k javom ako paradox flexibility a paradox námahy. Tieto paradoxy popisujú situácie, keď jednotlivé ekonomické subjekty čelia nedostatočnému dopytu zvýšením flexibility alebo celkovým zvýšením ponuky pri daných cenách, čo je z individuálneho hľadiska potenciálne osožné, ale z makroekonomického hľadiska kontraproduktívne.

³ Literatúra (Woodford 2011) uvádza ako dôvod najmä splatenie zvýšeného štátneho dlhu.

neutrálnej úrokovej miery, inflačného cieľa, inflačnej medzery a/alebo produkčnej medzery v Taylorovom pravidle). Predpokladáme ďalej, že ak je úroková miera nad (nulovou) dolnou hranicou (ZLB), centrálna banka môže vždy nadstaviť úrokovú mieru podľa svojej reakčnej funkcie. V súvislosti s aktívnou dolnou hranicou môžu nastať štyri prípady.

- i) Ak je úroková miera blízko ZLB a reakčná funkcia centrálnej banky implikuje prudký pokles úrokovej miery, skutočná úroková miera klesne na dolnú hranicu a z úrokovej miery, ktorú určuje reakčná funkcia centrálnej banky, sa stane tieňová úroková miera. Tieňová úroková miera je pod dolnou hranicou (často výrazne záporná úroková sadzba) a nemožno ju dosiahnuť – ekonomika vstúpila do režimu ZLB. Rozdiel medzi skutočnou a tieňovou úrokovou mierou je úroková medzera.
- ii) Ak je ekonomika v režime ZLB a reakčná funkcia centrálnej banky implikuje pokles úrokovej miery, tieňová úroková miera sa posunie smerom od dolnej hranice, skutočná úroková miera ostane na dolnej hranici a úroková medzera sa zväčší. Výsledný *policy mix* v tomto prípade je reštriktívnejší v porovnaní so štandardným režimom menovej politiky, pretože úroková miera mala klesnúť, ale ostala konštantná.
- iii) Ak je ekonomika v režime ZLB a reakčná funkcia centrálnej banky implikuje nárast úrokovej miery, ktorý je menší ako úroková medzera (napríklad pre mierne inflačné tlaky), tieňová úroková miera sa posunie smerom k dolnej hranici, skutočná úroková miera ostane na dolnej hranici a úroková medzera sa zmenší. Výsledný *policy mix* je v tomto prípade expanzívnejší v porovnaní so štandardným režimom, pretože úroková miera mala vzrásť, ale ostala konštantná.
- iv) Ak je ekonomika v režime ZLB a reakčná funkcia centrálnej banky implikuje nárast úrokovej miery, ktorý je väčší ako úroková medzera, táto sa celkom eliminuje. Skutočná úroková miera stúpne nad dolnú hranicu a ekonomika vystúpi z režimu ZLB.

Prípady ii) a iii) sú pre nás zvlášť dôležité, pretože tu je *policy mix* ovplyvnený aktívnou dolnou hranicou. Zároveň je z týchto prípadov zrejmé, že ekonomiku v režime ZLB je možné modelovať tak, že sa zavedie predpoklad konštantnosti úrokovej miery. Na samotné modelovanie používame štrukturálny VAR model s úrokovou mierou, mierou rastu verejnej spotreby a prírastkom (relatívnej) produkčnej medzery. Tento model pretransformujeme do

tzv. Woldovej reprezentácie, kde sú endogénne premenné funkciou nezávislých štruktúrnych šokov. Naša analýza potom pozostáva z dvoch krokov:

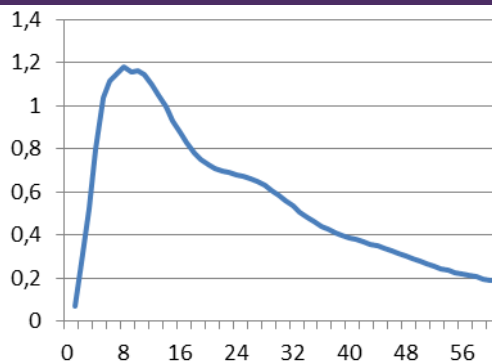
1. Simulácia šoku do verejnej spotreby, pričom úrokové miery nie sú ohraničené (štandardný režim)
2. Simulácia šoku do verejnej spotreby, pričom úrokové miery ostávajú konštantné na úrovni pred začiatkom fiškálneho šoku.

V druhom kroku sú odhady doplnené o šok do úrokových mier, ktorý kompenzuje vplyv fiškálneho šoku. Iteratívny spôsob výpočtu tohto dodatočného šoku je inováciou našej štúdie. Z praktického hľadiska, prípad ii) vyžaduje kladný kompenzujúci šok, čo spôsobí dodatočnú reštrikciu a prípad iii) vyžaduje záporný kompenzujúci šok, čo spôsobí dodatočnú expanziu. Znamienko zmeny multiplikátora závisí od reakcie úrokových mier na fiškálnu expanziu.

Ak úrokové miery s fiškálnou expanziou rastú (menová politika *de facto* ruší vplyv fiškálnej politiky), pri aktívnej dolnej hranici (ZLB) vstupuje záporný kompenzujúci šok a multiplikátor vzrastie. Ak úrokové miery s fiškálnou expanziou klesajú (menová politika podporuje fiškálnu politiku), pri aktívnej dolnej hranici vstupuje kladný kompenzujúci šok a multiplikátor oproti štandardnému režimu klesne.

Túto metódu sme aplikovali na eurozónu a USA, a následne na Slovenskú republiku. V eurozóne menová politika pôsobila proti fiškálnej politike, čo viedlo k zápornému kompenzujúcemu šoku. Ten spôsobil rast dlhodobého multiplikátora, ktorý bol v štandardnom režime pod jednotkou, pri aktívnej dolnej hranici bol však vyšší ako 3 a v čase neklesal. V USA menová politika mierne podporovala fiškálnu politiku, čo viedlo ku kladnému kompenzujúcemu šoku. V tomto prípade bol strednodobý a dlhodobý multiplikátor v štandardnom režime medzi 0 a 0,5, zatiaľ čo pri aktívnej dolnej hranici bol prakticky nulový. Situácia na Slovensku bola analogická ako v eurozóne, menová politika pôsobila proti fiškálnej politike, kompenzujúci šok bol kladný a dlhodobý multiplikátor mal hodnotu 2 v normálnej situácii a 4 pri aktívnej dolnej hranici. Reakciu úrokových mier na fiškálnu expanziu a multiplikátor znázorňujú grafy 1a a 1b.

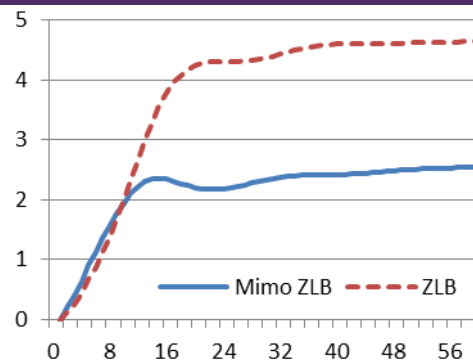
Graf 1a Reakcia úrokových mier na fiškálnu expanziu, SR

Zdroj: Vlastné výpočty

Pozn.: Vodorovná os znázorňuje štvrtroky

Graf 1b Fiškálne multiplikátory, SR

V tejto štúdii sme dokázali, že kým v Spojených štátoch účinnosť fiškálnej politiky pri aktívnej dolnej hranici úrokových mier klesá, v eurozóne vrátane SR stúpa.